

Avantgarda

Avantgarda je jedna z etáp moderného umenia na začiatku 20. storočia. Tento termín pochádza z francúzskeho slovného spojenia *l'avant garde*, ktoré označuje predvoj, a zahŕňa viacero umeleckých smerov.

Tieto smery sa prejavovali v literatúre, výtvarnom umení, architektúre aj hudbe a mali spoločné to, že sa stavali proti tradíciám a podporovali pokrok. Chceli v umení urobiť revolučné zmeny a vytvoriť niečo nové, čím by sa odlišili od predošlých umeleckých smerov. Často experimentovali a objavovali nové možnosti vyjadrenia emócií. Takto vznikli nové tvorivé postupy (napríklad náhoda) a nové umelecké prostriedky (napríklad moderná metafora, ktorá spája dve veci, medzi ktorými nie je žiadna podobnosť).

Medzi nové žánre avantgardy patrí kaligram a pásmo. Kaligram je grafická báseň, slová v nej sú usporiadané tak, aby vytvorili istý obraz, ktorý je logicky spätý s básňou a esteticky pôsobí na čitateľa. Príkladom je báseň *Eiffelova veža* od G. Apollinaira. Pásmo je polytematická báseň, ktorá predstavuje spontánny myšlienkový pochod človeka. V pásme sa voľne striedajú zdanlivo nesúvislé celky. Kaligramy a pásma často nevyužívajú interpunkciu.

Na rozdiel od literárnej moderny, v ktorej spisovatelia tvorili skôr individuálne, sa avantgardní umelci združovali v rôznych spolkoch a kluboch a vydávali manifesty – spoločné programy.

Taliansky teoretik Mario de Micheli rozdelil avantgardu do dvoch línií. Tá prvá vychádza z kubizmu a patrí do nej futurizmus a abstrakcionizmus. Realitu nahrádza abstrakciou a takto vytvára predstavu nového sveta. Druhá línia vychádza z expresionizmu a pokračuje dadaizmom a surrealizmom. Táto línia kladie dôraz na tvorivosť a prirodzenosť a zaoberá sa aj podvedomím a snami.

Avantgarda bola značne ovplyvnená prvou svetovou vojnou. Negatívne zážitky a pocity z vojny vyvolávali túžbu odpútať sa od reality, čo viedlo umelcov k odmietaniu a deformácii reality v umeleckých dielach. V extrémnej podobe išlo až o snahu o negáciu reality.

Jedným z avantgardných umeleckých smerov je aj dadaizmus. Pôvod tohto pomenovania je nejasný, ale mohlo by ísť o francúzske detské slovo *dada*, ktoré označuje hračku alebo hojdacieho koníka. V takom prípade by pomenovanie mohlo poukazovať na hravosť a bezstarostnosť detstva a snahu o návrat k detskému svetu.

Dadaizmus spájal odpor proti vojne s anarchiou. Bol proti literárnym konvenciám a vyzdvihoval spontánnosť a hru náhody. Manifest dadaizmu sformuloval rumunský novinár a básnik Tristan Tzara v roku 1916 v Zürichu. Tento manifest hlásal nezlučiteľnosť umenia s logikou. Dadaisti zaviedli deštrukciu (rozklad) jazyka, zrušili vetnú skladbu a spájali slová do nezrozumiteľných veršov bez zmyslu, a tak básne nemajú stanovené témy. Tým sa vysmievali sa nezmyselnosti kapitalistického sveta a vojny, ktorá práve prebiehala. Nelogickosť mala vyjadrovať komickosť. Týmto umením chceli verejnosť aj šokovať a provokovať.

Manifest dada obsahuje aj Návod ako vytvoriť dadaistickú báseň. Tento návod popisuje využitie náhody pri tvorbe básne.

Tristan Tzara: Návod ako vytvoriť dadaistickú báseň:

Vezmite noviny.

Vezmite nožničky.

Nájdite v novinách článok, aby mal dĺžku, akú chcete dať svojej básni, článok vystihnite.

Potom starostlivo rozstrihnite všetky slová, ktoré tvoria článok a vložte ich do vrecúška.

Skladajte potom jeden ústrižok za druhým, presne v poriadku, v akom vyšli z vrecúška.

Svedomite odpíšte.

Báseň sa vám bude podobať.

A vedzte, že ste spisovateľom neskonale originálnej a očarujúcej citlivosti,
Hoci doteraz nepochopený ľudom.

Takto vytvorená báseň je veľmi absurdná, ale je možné nájsť v nej záblesky náhodne vzniknutého významu. Interpretácia je potom úplne individuálnou záležitosťou.

Zdroje:

ŽILKA, T. – OBERT, M. – IVANOVÁ, M., 1997. *Teória literatúry pre stredné školy a gymnáziá.*

https://www.rtv.s.sk/media/a542/file/item/sk/0001/breton_andre_a_tzara_tristan.92Cf.pdf

<https://www.vysokeskoly.sk/maturitne-otazky/slovensky-jazyk-a-literatura/26-svetova-moderna-a-avantgarda>

<https://www.zones.sk/studentske-prace/literatura/3911-avantgardy/>